

INTRODUCTIE

In het kader van het vak Frans heeft het International Film Festival Rotterdam de Canadese speelfilm *J'ai tué ma mère* geselecteerd. Dit bijzondere drama gaat over de verstoorde relatie tussen een puberzoon en zijn gescheiden moeder. De 16-jarige Hubert voelt zich totaal onbegrepen en irriteert zich mateloos aan zijn moeder. Hoewel hij geen moeite heeft met zijn homo-zijn, vertelt hij het niet aan haar. Als ze er per toeval achterkomt, is dat de spreekwoordelijke druppel. Dit semiautobiografische scenario- en regiedebuut van de pas twintigjarige Xavier Dolan gooide op het filmfestival van Cannes hoge ogen.

Hierachter treft u de factsheet aan, met daarin (achtergrond) informatie over de film en een aantal lesopdrachten. Het is aan te raden om deze informatie voor het filmbezoek te kopiëren en uit te delen, zodat uw leerlingen zich kunnen voorbereiden op de film.

Aan de hand van de vragen en opdrachten kunt u daarna in de les terugkomen op de film. De vermelde hyperlinks zijn uiteraard ook allemaal terug te vinden op de festivalsite, onder het kopje 'educatie'.

Wat is het International Film Festival Rotterdam?

Het International Film Festival Rotterdam (IFFR) is het belangrijkste filmfestival van Nederland; dit jaar beleeft het zijn 39ste editie. Het eerste IFFR vond in 1972 plaats en sindsdien is het uitgegroeid tot een van de grootste culturele evenementen van Nederland. Het IFFR richt zich nadrukkelijk op de kunstzinnige films. Films uit alle windstreken van de aarde, en over het algemeen onafhankelijke producties. Die worden ook wel independents genoemd. Geen grote Hollywood-spektakels dus, maar films zien die je misschien nooit meer ergens kan zien. Van de honderden vertoonde (korte en lange) films gaan er maar een handjevol later in de bioscoop draaien. Op het IFFR staan niet alleen de films, maar vooral de makers in de spotlights. Daarom zijn veel van de regisseurs in Rotterdam aanwezig bij de voorstellingen van hun films. Dat is de unieke mogelijkheid voor het publiek om vragen aan de filmmaker te stellen.

J'AI TUÉ MA MÈRE

Canada 2009, 96 minuten

Regie, productie, scenario: Xavier Dolan

Met: Xavier Dolan (Hubert), Anne Dorval (moeder Chantale), François Arnaud (Antonin)

Haat-liefdeverhouding is motor van dit droomdebuut

Het verhaal

De 16-jarige Hubert ligt hopeloos overhoop met zijn gescheiden moeder. Alleen al haar oubollige kitscherige smaak, compleet met tijgerprint en lampenkampen, bezorgt hem braakneigingen. Haar gedrag en bemoeizucht hangt hem helemaal de keel uit. Om nog maar te zwijgen van haar eetgewoontes en haar zonnebankobsessie. De 'liefde' is overigens geheel wederzijds, want ook ma haar bloed borrelt regelmatig op tot over het kookpunt. "Hoe is het toch zo ver gekomen? Vraagt Hubert zich af, want vroeger waren ze dol op elkaar." De enige volwassene die Hubert begrijpt is een lerares op school (Julie), en in de armen van zijn vriend Antonin vindt de artistieke en onbegrepen Hubert troost. Wanneer ma er per toeval achterkomt dat Hubert zijn coming out voor haar verzwegen heeft, is voor haar de maat meer dan vol. Haar ultieme wraak: een enkeltje internaat...

Xavier Dolan

De filmmaker

Het meest opzienbarende aan Xavier Dolan is niet alleen dat hij tegelijkertijd regisseur, scenarist, producent én hoofdrolspeler van *J'ai tué ma mère* was, maar vooral dat hij dat allemaal deed toen hij nog geen twintig jaar oud was. Dat Xavier op het filmfestival van Cannes, waar hij drie hoofdprijzen met dit debuut won, tot 'wonderkind' werd gebombardeerd, is dus niet overdreven. Het filmvak kreeg Xavier met de paplepel ingegoten. Zijn vader Manuel Tadros is een Canadese (tv-)acteur, die ook wel in videogames opduikt (bijv. in *Assassin's Creed II* als Rodrigo Borgia). Xavier zelf staat al vanaf zijn vierde voor de Canadese camera's. In de horrormartel-film *Martys* (2008) legt hij als één van de eerste slachtoffers razendsnel het loodje. Xavier keek op diverse filmsets de kunst goed af. Op zijn zeventiende pende hij in drie dagen tijd het scenario voor het semiautobiografische *J'ai tué ma mère*. Het geldt dat Xavier als kindsterretje verdiende, zette hij netjes op de bank. Dat kwam goed uit toen het Canadese filmfonds hem geen subsidie wilde geven. Xavier stopte er toen \$100.000 van zijn eigen spaarcenten in. Een uitstekende investering, want in Cannes kreeg de film een staande ovatie van 8 minuten, werden de rechten aan tien landen verkocht en belde Brad Pitt zijn productiebedrijf voor een afspraak. Bovendien werd de film geselecteerd om Canada te vertegenwoordigen bij de Oscars. Dat Xavier zelf de hoofdrol zou spelen, was altijd de bedoeling. "Ik werd moe van dat eeuwige riedeltje bij audities. Dan was ik weer te jong, dan weer te oud, te klein, te lang. Ik moest echt broodnodig acteren. Toen ik het scenario schreef, besloot ik dat niemand anders Hubert zou mogen spelen. Dit is mijn verhaal, dit ben ik," aldus Xavier.

Privé

De ruzies en scheldpartijen tussen moeder en zoon zijn soms behoorlijk gênant, en ze lijken zeer privé. "De film is heel persoonlijk en ik was bang dat hij daarom misschien verkeerd begrepen zou worden. Ik hoorde wel dat mensen het scenario goed vonden, maar misschien was dat omdat het Frans-Canadezen waren! Pas in Cannes besepte ik dat mensen uit de hele wereld zich kunnen identificeren met de relatie waar de film over gaat."

Persoonlijke fictie

Tegelijkertijd waarschuwt Xavier ervoor om de film niet te letterlijk te nemen: hoewel hij nadrukkelijk autobiografische elementen bevat (slechte band met je ouders, homo-zijn) is het een werk van fictie. "Je moet het zeker niet als een documentaire zien," legt Xavier uit. "Het is geïnspireerd op mijn leven als tiener, toen ik nog bij mijn moeder thuis woonde." *J'ai tué ma mère* doet zich dan ook niet als een documentaire voor, misschien met uitzondering van de zwart-wit videodagboekfragmenten, waarin de hoofdpersoon de gebeurtenissen becommentarieert. Om er voor te zorgen dat de kijker de film niet als de letterlijke waarheid opvat, heeft Xavier zijn personage bijvoorbeeld een andere naam gegeven. Ook de filmstijl wijkt af van de documentairstijl. De beelden zijn niet toevallig of spontaan, maar uitgekiend en gearrangeerd. De composities van de shots zijn vaak opvallend asymmetrisch, en Xavier kiest regelmatig voor extreme close ups (bijvoorbeeld van de kitscherige prullaria of van fruit). In de montage zet hij technieken als slow motion en beeldversnelling in om de impact te vergroten of juist te verkleinen. Nog een fraai voorbeeld is het gebruik van teksten in het beeld. Als Hubert bijvoorbeeld een brief schrijft, dan verschijnt de tekst naast hem in beeld, alsof ze zo uit zijn hoofd ontspruiten. Dat de film ondanks al deze 'kunstgrepen' toch als een zeer persoonlijk verhaal blijft aanvoelen, komt niet alleen door het verhaal, maar ook door de realistische dialogen en het natuurlijke acteerwerk.

Doe het zelf-cinema

Filmgodfather Francis Ford Coppola voorspelde het al in de jaren zeventig van de vorige eeuw. “Op een dag leent een little fat girl from Ohio de camcorder van haar vader en wordt ze de nieuwe Mozart op filmgebied.” Met zijn voorspelling dat ook ‘gewone mensen’ zonder filmopleiding of zonder steun van een grote studio een goede film kunnen maken had de beroemde regisseur het helemaal bij het rechte eind. En dan heeft hij niet eens het mobieltje en de flipcam voorspelt, waarmee zelf een film maken werkelijk in ieders handbereik is gekomen. *J’ai tué ma mère* is lang niet het enige bewijs van Coppola’s stelling. Een paar jaar geleden bewees de jonge Amerikaanse filmmaker Jonathan Caouette dat hij met nog geen 219 dollar een film kon maken. Zijn *Tarnation* is veel autobiografischer en nog heftiger dan Xaviers film, maar de overeenkomsten zijn opvallend. Allebei films van jonge, getalenteerde homoseksuele mannen met een verrotte jeugd, die zichzelf het filmvak leerden en daarmee grote triomfen op filmfestivals beleefden.

No budget? No problem!

Van *Tarnation* en *J’ai tué ma mère* had je waarschijnlijk nog nooit gehoord, maar we durven te wedden dat *Paranormal Activity* wel een belletje doet rinkelen. Ook al een film die door een ‘amateur’ zonder enige ervaring is gemaakt, voor een ultra, ultralaag budget van \$11.000. Het bewijs dat je met creativiteit, een goedkope videocamera en gratis montagesoftware een heel eind kan komen, want de horrorfilm bracht alleen in Amerika al meer dan honderd miljoen dollar op. De democratisering is overigens verder gegaan dan Coppola ooit kon vermoeden: tegenwoordig heb je ook al geen bioscopen meer nodig om je film te vertonen. Dankzij YouTube of digitale filmfestivals, zoals het Nederlands Online Film Festival (www.filmfestival.nl/noff) en New Arrivals (kortefilmonline.nps.nl/page/content/newarrivals), kan iedereen nu een groot publiek bereiken. Wil jij filmmaker worden? Geen smoesjes dan, maar aan de slag: laat het ons maar zien!

Handige links

De filmmaker vertelt zelf over de bijzondere filmstijl in dit video-interview:
youtube.com/watch?v=-pqMmdaL3ic

Ben je net zo enthousiast als het premièrepubliek in Cannes? Dan word je fan op Facebook:
www.facebook.com/n/?pages%2FI-Killed-My-Mother-Jai-Tue-Ma-Mere%2F172139885766&mid=1a9780cG5af324dea443G208dddG4c

Hoe goed is jouw Frans? Test het zelf met de trailer! Kijk hem eerst zonder ondertiteling op:
youtube.com/watch?v=QE0U6sKigFE, en ga daarna naar: cinemien.nl/index.php?test=ja&taal=nl&page=synopsis&filmnr=6164&item=trailer voor de Nederlands ondertitelde versie!

Heb je geen idee wie de regisseur Francis Ford Coppola is, dan kun je hier meer te weten komen over hem:
http://nl.wikipedia.org/wiki/Francis_Ford_Coppola

De band Surface of Atlantic heeft 4 nummers verzorgd uit de film: <http://blogs.myspace.com/index.cfm?fuseaction=blog.view&friendId=9933278&blogId=354705678>

Hubert’s gedachten, die tot uitdrukking komen in kitscherige beelden over zijn moeder (als Maria en in de zonnestudio) vertonen erg veel overeenkomsten met het werk van het Franse kunstenaarsduo Pierre et Gilles. Zij maken net als Hubert overgestileerde foto’s met zelfgemaakte sets en kostuums en retoucheren hun foto’s grondig. Misschien zie jij die overeenkomsten ook:
www.optimistique.com/pierre.et.gilles/

Toelichting op de leerlingenopdrachten

In deze lesbrief vindt u vier verschillende opdrachten die na het bekijken van de film klassikaal behandeld kunnen worden. Naast filminhoudelijke vragen zijn een aantal opdrachten gekoppeld aan de beleving van de leerlingen. Laat de leerlingen zelf ook één opdracht naar keuze maken.

Opdracht 1: Vraaggesprek

Leg kort uit hoe de vragen beantwoord kunnen worden. U kunt naar eigen inzicht bepalen om de vragen klassikaal, in groepjes of individueel te laten beantwoorden.

Vertelstructuur

Een goede begrippenlijst met veel gebruikte filmtermen kunt u downloaden op:

www.filmeducatie.nl/educatievematerialen/399.html

1. Dit heeft hij in beeld gebracht door het verhaal af te wisselen met zwart-wit videodagboekfragmenten, gefilmd met een camera op statief. Het lijkt of Hubert tegen een webcam praat en zo zijn gevoelens verwoordt.
2. Er zijn diverse antwoorden mogelijk. Mogelijke antwoorden kunnen zijn:
  - We stappen even uit het verhaal. Hubert geeft op deze manier extra informatie. Deze informatie kan hij niet kwijt in de 'gewone' scènes. Hubert is een soort commentator-op-afstand.
  - Door deze zwart-wit fragmenten weet de regisseur rust te creëren, anders zit je voornamelijk naar schreeuwerige dialogen te kijken. Dit ondersteunt het ritme van de film.
  - Op deze momenten lucht Hubert zijn hart en laat hij horen wat er in hem omgaat. Op die manier krijgt de kijker meer sympathie/ begrip voor hem. De kijker kan beter begrijpen waarom de geschetste situaties zo escaleert.
3. Hij werkt met slow motion. Twee voorbeelden:
  - De scène waar Hubert de neiging heeft het hele servies aan diggelen te gooien.
  - Het breken van de ruit, wanneer Hubert bij zijn vader thuis te horen krijgt dat hij naar een internaat wordt gestuurd.
4. Bij Antonin thuis is het licht en de relatie tussen Antonin en zijn moeder positief en vrolijk. Tijdens het eten wordt er gezellig gekletst. Bij Hubert thuis is het donker en vol. Tussen Hubert en zijn moeder voel je onderliggende spanningen

De inhoud:

1. De titel verschijnt pas na ca. 10 minuten, zodat de kijker een beeld kan vormen over de relatie tussen Hubert en zijn moeder. Door alles wat er voor het verschijnen van de titel is getoond, roept de titel meer vragen op. De vraag is: zal Hubert er daadwerkelijk toe in staat zijn om zijn moeder te vermoorden?
2. Hubert vermoordt niet letterlijk zijn moeder, maar verklaart haar wel dood tijdens een opdracht op school. Hij zal haar wel uit zijn leven willen hebben, omdat hij niet begrijpt waarom zij zijn moeder is, want ze zijn totaal verschillend.
3. Hier zijn meerdere antwoorden mogelijk. De titel past bij de film, omdat hij in de opdracht op school zijn moeder dood verklaart. De titel past bij de agressie die Hubert voelt tegen zijn moeder. Hubert heeft afstand genomen van zijn moeder en voor hem is zij gevoelsmatig overleden, want hij kan geen zoon van zo'n moeder zijn.
Nee, hij vermoordt niet letterlijk zijn moeder. Alle haat van Hubert tegen zijn moeder is te symbolisch vormgegeven. Het gaat meer om de onderlinge relatie tussen Hubert en zijn moeder, dus deze titel is te eenzijdig belicht.
4. Hij gaat daar naartoe, omdat dit het huis is waar hij is opgegroeid en dit voor hem een plek is waar hij gelukkig was. Gedurende die tijd heeft hij mooie tijden met zijn moeder gekend.
5. Een aantal voorbeelden van momenten waaruit blijkt dat Hubert en zijn moeder wel degelijk om elkaar geven:
  - Het moment dat Hubert door zijn moeder naar de bus wordt gereden die hem naar de kostschool zal brengen. Hubert is woest en vraagt aan zijn moeder wat ze zal doen als hij vandaag sterft. Zij zegt: "Dan sterf ik morgen."
  - Het moment dat Hubert in het fotoalbum foto's van vroeger bekijkt. Dit maakt hem sentimenteel en hij besluit om aardiger voor zijn moeder te zijn en haar beter te helpen.
  - Het moment dat de directeur van de kostschool naar de moeder (Chantale) van Hubert belt. De directeur kwetst haar door te zeggen dat Hubert mannelijke autoriteit nodig heeft. Zij reageert over de top en toont op die manier dat de liefde voor haar zoon groter is dan het respect voor de directeur.
  - Het moment dat zij beiden, afzonderlijk van elkaar, laten weten dat zij vroeger veel beter met elkaar konden praten dan nu. Je ziet door de extreme close-up dat ze dit verdriet doet.Een algemene opmerking die hierbij gemaakt kan worden is dat het erg realistisch gefilmd is. De regisseur heeft gekozen om dicht op de huid te filmen, zodat de mimiek duidelijk zichtbaar is en je betrokken wordt bij alle emoties die zij voelen.
6. Door de kledingkeuze, gedurende de film wordt ze steeds roodbruiner door haar zonnebankkuur, de interieurkeuze en de extreme close ups van de kitscherige prullaria.

Eigen beleving

Een mooie vraag voor discussie. Hier zijn meerdere antwoorden mogelijk, laat de leerlingen in gesprek gaan met elkaar. Een spreekwoord om de discussie op te starten kan zijn: waar twee kijken, hebben twee schuld. Ze hebben beiden schuld en de moeder levert net zo'n grote bijdrage in de ruzies. Het is een reactie op elkaar. Ze geven elkaar te weinig ruimte en laten elkaar niet in hun waarde. Het ontbreekt aan wederzijds respect en communicatie.

Opdracht 2: Gedichten

Het gedicht van Guy de Maupassant aan het begin verwoordt op een subtiële manier de essentie van de film. Laat de leerlingen het Franse gedicht naar het Nederlands vertalen. Hieronder treft u de Nederlandse vertaling aan.

We houden onvoorwaardelijk van onze moeder en realiseren ons pas hoe diepgeworteld deze liefde is op het moment van de ultieme scheiding.

Eigen Beleving

Het beste is om hiervoor een computerprogramma, zoals Photoshop, te gebruiken. Mocht dit niet aanwezig zijn, dan kan het ook op een hele eenvoudige manier in Word. De leerlingen voegen een afbeelding in, plaatsen een tekstvak op de plek waar zij dit willen hebben en typen hier het gedicht in. U kunt de leerlingen het gedicht ook in het Frans laten schrijven.

Opdracht 3: Mijn moeder in beeld

Chantale houdt van kitscherige spullen. De vraag aan de leerlingen is: waar houdt hun eigen moeder van en hoe zouden zij bijvoorbeeld de smaak van hun moeder omzetten in beelden? Heeft zij bijvoorbeeld een zakelijke levensstijl en is zij heel minimalistisch in alles? De leerlingen maken op een A-4 een collage met afbeeldingen van hun moeder. Laat ze afbeeldingen uit tijdschriften halen.

Opdracht 4: Videodagboek

Soms worden er ook dagboekfragmenten gemaakt om te vertellen wat iemand heeft meegemaakt. Puberuil van de KRO maakt hier gebruik van:

<http://puberuil.kro.nl/uitzendingen/seizoen-07-xl-2009/uitzending-7-lilian-en-naadya/lilian-en-naadya.aspx>

Kijk hier voor meer voorbeelden van videodagboeken:

http://www.youtube.com/results?search_query=videodagboek&search_type=&aq=f

Geef een aantal voorbeelden van bekende dagboeken aan de hand van fragmenten. Leg uit dat de leerlingen eerst hun verhaal goed moeten uitwerken op papier. Als zij niets hebben meegemaakt, dan kunnen ze ook iets verzinnen. Let op dat de fragmenten niet de 2 minuten overschrijden.

Opdrachten leerlingen

Opdracht 1: Vraaggesprek

Vertelstructuur

1. Hubert lucht gedurende de film zijn hart door de dingen die hij meemaakt van commentaar te voorzien en zijn gevoelens onder woorden te brengen. Hoe heeft de regisseur deze momenten in beeld gebracht?
2. Wat is volgens jou de reden waarom de regisseur heeft gekozen om de verhaallijn te doorbreken met de videodagboekfragmenten van Hubert?
3. De woedeaanvallen van Hubert gaan verder dan schelden alleen. Hij zal in werkelijkheid veel heftigere dingen willen doen. De regisseur heeft zijn fantasiebeelden op een bepaalde manier vastgelegd. Hoe heeft Dolan ervoor gezorgd dat je als kijker door hebt dat we naar de rijke fantasie van Hubert zitten te kijken? Noem minimaal één voorbeeld van Hubert's agressieve gedachten.
4. De regisseur weet een duidelijk contrast te creëren tussen de sfeer die heerst bij Antonin thuis en bij Hubert. Hoe heeft hij dit in beeld gebracht?

De inhoud

1. De film is al zeker 10 minuten bezig en dan pas verschijnt de titel van de film in beeld. Waarom denk je dat de titel niet gelijk verschijnt, maar pas na de heftige ruzie in de auto tussen Hubert en zijn moeder?
2. Hoe verklaar je de titel na het zien van de film?
3. Vind je de keuze voor de titel passen bij de film? Als je antwoord ja is, waarom vind je dat dan? Als je nee antwoordt, welke titel zal jij dan aan de film geven?
4. Hubert vlucht aan het einde van de film naar zijn koninkrijk. Waarom gaat hij specifiek naar die plek toe?
5. Hubert en zijn moeder hebben een haat-liefdeverhouding. Ze haten elkaar, maar kunnen ook niet zonder elkaar. Er zijn een aantal momenten in de film, waaruit blijkt dat Hubert en zijn moeder elkaar niet alleen maar haten, maar ook zeer lief hebben. Noem minimaal 2 van die momenten.
6. Hoe heeft de regisseur de kitscherige smaak van de moeder weten te benadrukken?

Eigen beleving

Vind jij dat de moeder Chantale Lemming ook een groot aandeel heeft in het veroorzaken van de ruzies? Wat ontbreekt er volgens jou binnen hun relatie? Wat voor gevoel wekt de relatie van Hubert met zijn moeder bij jou op? Erger jij je wel eens aan je ouders? Hoe uit jij dit en waar komt dit door?

Opdracht 2: Gedichten

In de film verschijnen meerdere gedichten in beeld. Het zijn o.a. gedichten van de Franse dichters Guy de Maupassant, Antonin Artaud en Arthur Rimbaud. Al deze gedichten hebben betrekking op de relatie van Hubert met zijn moeder. Hieronder staat het begingedicht van de film van Guy de Maupassant, vertaald dit gedicht naar het Nederlands.

On aime sa mère presque sans le savoir, et on ne prend conscience de toute la profondeur, des racines de cet amour qu'au moment de la separation dernière.

Eigen beleving

In de film zie je vaak teksten in beeld. Dit ga je zelf ook toepassen. Kies een digitale foto van jezelf en bedenken iets wat je bezighoudt op dit moment. Typ op de computer een gedicht bij de foto van jezelf. Maak gebruik van kleur, lettertype dat aansluit bij je gevoel en het onderwerp dat je kiest voor jouw gedicht.

Opdracht 3: Mijn moeder in beeld

De regisseur heeft ervoor gezorgd dat we een goed beeld krijgen van de moeder van Hubert (Chantale) en hierdoor weten we precies wat voor type zij is en waar zij van houdt.

Maak een collage die een beeld geeft van jouw eigen moeder aan de hand van afbeeldingen (bijv. uit tijdschriften etc.) Wie is je moeder? Waar houdt zij van?

Opdracht 4: Videodagboek

Het interessante aan de vertelstructuur in deze film is dat het videodagboek een gevoel toevoegt, dat in het lopende verhaal niet benadrukt wordt, namelijk een genuanceerde opvatting van Hubert over de relatie met zijn moeder, Chantale. In de film explodeert ieder gesprek.

Maak je zelf wel eens situaties mee, waarin je jezelf anders gedraagt dan je eigenlijk zou willen? En zou je hier achteraf wel eens een nadere toelichting bij willen geven?

Kies één voorbeeld. Beschrijf de situatie zoals die was; beschrijf daarna in dagboekvorm hoe je eigenlijk had willen zijn op dat moment. Hoe had je jezelf willen gedragen? Schrijf dit uit en maak er met behulp van je telefoon en/of een digitale camera een videodagboek van maximaal 2 minuten van.

